

FORTE:

Forskningsrådet för
hälsa, arbetsliv och välfärd

INRIKTNINGS- FÖRKLARING

Prevention och folkhälsa

Förord

Med regeringens proposition (2020/21:60) Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige fick Forte i uppdrag att genomföra en satsning på forskning om prevention och folkhälsa. Satsningen anknyter till den av riksdagen antagna folkhälsopolitiken med det övergripande målet att skapa samhällliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation (prop. 2017/18:249). Uppdraget är en precisering av det grundläggande uppdraget Forte har i sin instruktion om att främja och stödja grundforskning och behovsstyrd forskning inom folkhälsovetenskap (förordning 2007:1431) med instruktion för Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

Vid Forte har forskningssekreterarna Thomas Jacobsson, Inger Jonsson, Martina Johansson och Teresia Weinberg samt forskningshandläggare Aiga Giangiacomo varit ansvariga för arbetet med att ta fram inriktningsförklaringen och relaterade underlag. Fortes huvudsekreterare, professor Olle Lundberg, har varit rådgivande. Inriktningsförklaringen antogs av Fortes styrelse vid sammanträdet den 1 september 2022.

Forte vill tacka alla som har varit inblandade i processen.

Jonas Björck,
Generaldirektör

Thomas Jacobsson
Forskningssekreterare

Innehåll

Förord	1
Uppdrag	3
Den svenska folkhälsopolitiken och förutsättningar för forskning	3
En god och jämlik hälsa – åtta målområden	3
Arbetet för god och jämlik hälsa kräver samverkan och långsiktighet	5
Agenda 2030	6
Vision och mål	7
Kartläggning av Fortes forskningsfinansiering	8
Forskningsbehov	9
Jämställdhet och jämlikhet	9
Systemperspektiv	9
Principer, förutsättningar och implementering	10
Övergripande prioriteringar och kunskapsbehov	10
Andra aktiviteter inom satsningen	11
Programlogik	12
Utlysningar	12
Referensgrupp	13
Bilagor	14
Bilaga 1: Referensgrupp	14
Bilaga 2: Underlag för beskrivning av forskningsbehov	15

Uppdrag

I proposition (2020/21:60) Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige skriver regeringen att framgångsrik prevention behöver bygga på forskningsbaserad kunskap. Det finns kunskap om exempelvis risk- och skyddsfaktorer för insjuknande i folksjukdomar, vilka sociala grupper som är särskilt utsatta och till viss del om förebyggande insatser med inriktning mot befolkning och individer. Samtidigt finns ett omfattande behov av kunskap om införande av preventiva åtgärder på folkhälsoområdet, inte minst om vilka interventioner som är effektiva och hur de kan genomföras i praktiken. I propositionen efterfrågas även utökad kunskap om insatser som kan bidra till ökad jämlikhet och jämställdhet i hälsa, och om hur insatserna kan gynna såväl särskilda grupper som samhället i sin helhet. I propositionen aviserar regeringen en ny satsning på prevention och folkhälsa till Forte på minst 30 000 000 kr från 2021 och framåt. Satsningen ska bidra till att öka kunskapen om preventiva åtgärder och dess effekter på folkhälsan. Detta är ett angeläget kunskapsområde som är i behov av långsiktig utveckling och Forte planerar därför för en långsiktig satsning.

Den svenska folkhälsopolitiken och förutsättningar för forskning

Satsningen på forskning om prevention och folkhälsa behöver ses i ljuset av den svenska folkhälsopolitiken. Den nuvarande folkhälsopolitiken antogs av riksdagen 2018 med det övergripande målet att skapa samhällsliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation (prop. 2017/18:249).

En god och jämlik hälsa – åtta målområden

Var och hur vi bor, vilken miljö vi lever i, barndomen och uppväxttiden, vår utbildning och vårt arbete påverkar hälsan. Människors villkor, möjligheter och handlingsutrymme inom dessa områden kan öka eller minska risken för ohälsa. En mer jämlik hälsa ska därför enligt folkhälsopolitiken uppnås genom att åstadkomma mer jämlika livsvillkor, levnadsförhållanden och levnadsvanor.

Folkhälsopolitiken är uppdelad i följande målområden:

- Det tidiga livets villkor
- Kunskaper, kompetenser och utbildning
- Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
- Inkomster och försörjningsmöjligheter
- Boende och närmiljö
- Levnadsvanor
- Kontroll, inflytande och delaktighet
- En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Figur 1: Illustration av folkhälsopolitikens åtta målområden

Målområdesillustration bestående av nio delar som tillsammans bildar en cirkel (blomman). Cirkeln symboliserar att alla målområden behövs för att skapa en god och jämlik hälsa i hela befolkningen. De olika delarna i cirkelns ytterkant (blombladen) representerar de åtta folkhälsopolitiska målområdena. Cirkeln i mitten representerar livslöppsperspektivet och symboliserar behovet av en god och jämlik folkhälsa genom hela livet. Källa: [Folkhälsomyndigheten](#)

En god och jämlik hälsa – åtta målområden

Ojämlighet i hälsa definieras som systematiska skillnader i hälsa mellan samhällsgrupper, och dessa tar sig två delvis olika uttryck – dels som en gradient som löper genom hela samhället, dels som hälsoproblem i grupper i särskilt utsatta situationer eller positioner. Ojämlighet är en självförstärkande process som är skadlig för resurssvaga grupper liksom för hela samhällen och kan ha en dämpande påverkan på tillväxt (Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa – Förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa, SOU 2017:47).

Arbetet för att uppnå en god och jämlik hälsa består i hög grad av förebyggande och hälsofrämjande insatser. Förebyggande arbete försöker förhindra sjukdom och ohälsa (patogena) och hälsofrämjande arbete i stället främja det friska (salutogena). I det här uppdraget är det särskilt fokus på forskning om insatser, interventioner, arbetssätt, metoder, strukturer och processer som används inom arbetet för att förbättra hälsan och minska ojämlikheter i hälsan i befolkningen.

Det finns tydliga fördelar med att satsa på att främja hälsa och förebygga ohälsa. Fungerande hälsofrämjande insatser och prevention sparar potentiellt mänskligt lidande, frigör kapacitet inom sjukvården och sparar samhällsresurser som annars skulle gå till sjukskrivningar och förtida utträde från arbetsmarknaden. Vinsterna med fungerande hälsofrämjande insatser och prevention är stora för såväl enskilda som deras familjer och samhället i stort.

Att folkhälsoinsatser är en viktig del av samhällets långsiktiga krisberedskapsarbete har covid-19-pandemin tydligt visat. Pandemin har synliggjort att kriser drabbar grupper i samhället olika hårt och att samhällets åtgärder inom folkhälsoområdet behöver anpassas till olika gruppers och individers förutsättningar.

Arbetet för god och jämlik hälsa kräver samverkan och långsiktighet

Eftersom folkhälsopolitiken är tvärsektoriell och sträcker sig över många politikområden och verksamheter är det komplicerat att åstadkomma förändringar. Det har visat sig i gapet mellan politiska mål och reella förbättringar. Det har också visat sig i problem med att sprida och implementera kunskap om folkhälsoforskning generellt. Att genomföra hållbara förändringar kräver ett långsiktigt, systematiskt och dynamiskt arbete i relation till ett samhälle i ständig utveckling. Arbetet behöver också bedrivas på ett sätt som skapar delägarskap bland berörda aktörer (Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa – Förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa SOU 2017:47).

Människors omständigheter och agerande kopplat till hälsa formas i ett samspel mellan individens egna livsvillkor, preferenser och möjligheter, lagar och regler, välfärdsinstitutioner, marknader, sociala normer och förväntningar, och fysiologiska processer. Tidsaspekten är också viktig, dagens skillnader i hälsa har orsaker både långt tillbaka i tiden och i nutid. Folkhälsomyndigheten framhåller att ett långsiktigt arbete med att förbättra förutsättningarna för hälsan, i kombination med mer kortsiktiga insatser för att påverka konsekvenserna av ojämlika förutsättningar på hälsan idag behövs för att uppnå en god och jämlik hälsa.

Aktörer inom olika sektorer, på nationell, regional och kommunal nivå spelar viktiga roller för människors villkor och möjligheter, och därmed för folkhälsan. Det är därför viktigt med samverkan mellan dessa aktörer. På regional nivå har hälso- och sjukvården en viktig roll liksom det regionala utvecklingsarbetet.

Mycket arbete sker också inom kommunerna, där utförandet av exempelvis socialtjänst, skola och förskola, samt boende- och fritidsmiljöer har stor betydelse för hälsan och möjligheten att påverka skillnader i hälsa. ([Läs mer om kopplingen mellan livsvillkor och hälsa på Folkhälsomyndighetens webbplats](#))

För att arbetet för att uppnå en god och jämlik hälsa ska vara framgångsrikt behöver det finnas förståelse för och hänsynstagande till komplexiteten och systemet som folkhälsoarbetet agerar inom. Logiken i den av riksdagen antagna folkhälsopolitiken är att insatser bör göras inom alla målområden för att åstadkomma både bättre och mer jämlika villkor och möjligheter. Det komplexa samspelet mellan människors villkor inom de olika målområdena och de olika välfärdssystem som hanterar dessa innebär att problem ofta inte kan lösas enbart genom en intervention på ett område. Att använda en strategi med flera olika insatser som verkar inom ett komplext system kan vara mer effektivt. För detta behövs ofta tvärsektoriellt arbete och tvärvetenskaplig forskning.

Komplexiteten påverkar även förutsättningarna för att bedriva forskning och uppnå fördjupad kunskap om breda preventiva och/eller hälsofrämjande insatser. Det är svårt att påvisa effekter och göra trovärdiga samhällsekonomiska kalkyler när det gäller främjande och förebyggande insatser. Utmaningen att nå kunskap om breda preventiva och hälsofrämjande insatser effekter handlar om att de ofta får sin effekt i samspel mellan de ekonomiska och sociala sammanhang en individ återfinns i, individens egna handlingar, samt hur sammanhangen och handlingarna interagerar med individens biologi. Som nämndes ovan har preventiva och hälsofrämjande åtgärder stora potentiella fördelar, men är ofta svåra att utvärdera verkliga effekter av. Detta gäller i synnerhet insatser som har konsekvenser på många aspekter av människors liv under längre tid, exempelvis utbildning under barn- och ungdomsåren. Forskning om preventiva och hälsofrämjande insatser behöver därför bedrivas med breda och långsiktiga perspektiv samt med innovativa ansatser.

Agenda 2030

Agenda 2030 är en övergripande vision för hur världen ska se ut år 2030. Den antogs av FN:s medlemsländer 2015 då även 17 globala mål formulerades. Folkhälsopolitiken överlappar den sociala dimensionen av Agenda 2030. En bärande princip för Agenda 2030 är att ingen ska lämnas utanför. Agenda 2030 har därför ett särskilt fokus på att stärka vissa grupper, exempelvis barn, unga, flickor och kvinnor, personer med funktionsnedsättning och flyktingar och migranter. Fokuset på resurssvaga grupper sammanfaller med folkhälsopolitiken.

Figur 2: Illustration över de 17 globala målen

Illustration över de 17 globala målen som utgör en plan för vad världens länder måste åstadkomma för att uppnå social, ekonomisk och miljömässig hållbar utveckling. Källa: [Globala målen – För hållbar utveckling \(globalamalen.se\)](http://Globala målen – För hållbar utveckling (globalamalen.se))

Fortes satsning på prevention och folkhälsa kan bidra till ett flertal mål och delmål i Agenda 2030 eftersom människors hälsa hänger samman med deras villkor och möjligheter inom en rad olika områden, exempelvis inom arbetslivet, ekonomiska resurser, boendemiljö och levnadsvanor.

Satsningen bidrar dock specifikt till mål 3, God hälsa och välbefinnande. Delmål av särskild relevans är:

- 3.4 genom förebyggande insatser och behandling minska antalet människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar samt främja psykisk hälsa och välbefinnande
- 3.5 Stärka insatser för att förhindra och behandla drogbruk

Därutöver är mål 5 (Jämställdhet), mål 10 (Minskad ojämlikhet) och mål 17 (Genomförande och globalt partnerskap) viktiga att nämna i sammanhanget.

Vision och mål

Fortes vision är ett hållbart och jämlikt samhälle med god hälsa, hållbart arbetsliv och hög välfärd. Den forskning som Forte finansierar inom hälsa, arbetsliv och välfärd ger viktiga insikter som skapar förutsättningar för god livskvalitet och utveckling av hälso- och välfärdssystemen. Att uppnå detta förutsätter långsiktighet i forskningspolitiska satsningar som både håller hög vetenskaplig kvalitet och på ett systematiskt sätt bidrar till att samhällsutmaningar kan hanteras bättre.

Den forskning som Forte finansierar inom ansvarsområdena hälsa, arbetsliv och välfärd bidrar med kunskap som är relevant för folkhälsopolitikens alla målområden. Satsningen på prevention och folkhälsa ska därför ses som ett komplement till Fortes övriga verksamhet.

Inom satsningen ska Forte i första hand främja forskning och genomföra aktiviteter som på ett tydligt sätt svarar mot identifierade forskningsbehov inom preventivt och hälsofrämjande arbete. Forskningen ska möta behov hos utförare eller policyskapare samtidigt som vetenskapliga kunskapsluckor adresseras. Detta involverar gemensam produktion av kunskap med exempelvis allmänhet, policyskapare, yrkesverksamma och aktörer som kommer att använda och implementera insatserna. Syftet är att forskningen ska tillhandahålla kunskap som kan användas för att utveckla det förebyggande och hälsofrämjande arbetet och i förlängningen förbättra folkhälsan på ett jämlikt sätt.

Visionen med satsningen på forskning om prevention och folkhälsa är att bidra till att öka kunskapen om hur en jämlik hälsa kan främjas, hur ohälsa kan förebyggas och hur effektiva insatser för att förbättra folkhälsan kan utformas och implementeras.

Målen med satsningen är att:

- finansiera tillämpad och praktik- eller policynära forskning som kan bidra till att öka kunskapen om effektiva preventiva och hälsofrämjande insatser inom folkhälsopolitikens olika målområden och förbättra förutsättningar för att bedriva effektivt hälsoarbete
- främja samverkan mellan forskare, policyskapare, yrkesverksamma, medborgare och andra samhällsaktörer för att säkerställa att forskningen svarar mot samhällets behov och utmaningar och öka förutsättningarna för nyttiggörande av forskningen
- genomföra kontinuerlig uppföljning av beviljade forskningsprojekt i syfte att öka kännedom om pågående forskning och främja nätverkande mellan forskare
- genomföra utåtriktade aktiviteter för att sprida kunskap om effektiva insatser för att förbättra folkhälsan
- förankra och kvalitetssäkra arbetet inom satsningen genom bland annat satsningens referensgrupp som har en bred representation av centrala samhällsaktörer inom folkhälsopolitikens olika målområden.

Kartläggning av Fortes forskningsfinansiering

För att skapa en bild av Fortes befintliga forskningsfinansiering inom området prevention och folkhälsa genomfördes en kartläggning av ansökningar i den årliga öppna utlysningen 2021. Syftet med kartläggningen var att undvika överlapp genom att få information om vilken typ av forskning inom prevention och folkhälsa som Forte redan finansierar samt vilka områden som lyfts. Kartläggningen bör ses som ett stickprov eftersom den endast berör ett år och de två mest relevanta beredningsgrupperna för satsningen på prevention och folkhälsa i Fortes årliga öppna utlysning för projektbidrag: Folkhälsa och Hälsofrämjande och beteende.

Av de 427 ansökningar som beredningsgrupperna hade att bedöma hade 22 procent prevention som huvudtema och 11 procent hälsofrämjande. Av de 27 beviljade

ansökningarna var två huvudsakligen inom hälsofrämjande och fyra inom prevention. Exempel på beviljade projekt är utvärdering av Rinkeby-modellen, ett utökat hembesöksprogram inom barnhälsovården och ett projekt om konsekvenserna av en vegetabilisk kosthållning för unga personer. Resterande beviljade ansökningar handlade om exempelvis ojämlikhet i hälsa, psykisk ohälsa och covid-19.

Det är ett högt söktryck inom folkhälso- och preventionsforskningen och kartläggningen visar att beviljandegraden för samtliga ansökningar inom dessa beredningsgrupper 2021 var 6,3 procent. Forskningsfältet är relativt etablerat i Sverige och det finns ett omfattande intresse av att forska inom området. Både forskningsansökningar och finansierade projekt verkar dock i stor utsträckning vara inom mer generella folkhälsofrågor, så som ojämlikhet i hälsa, psykisk ohälsa och covid-19, snarare än konkreta åtgärder och interventioner för att främja hälsa eller förebygga ohälsa och sjukdom. Finansierade projekt inom den årliga öppna utlysningen är treåriga forskningsprojekt som ofta har mer begränsade ansatser givet de tids- och resursmässiga förutsättningar som bidragsformen ger.

Forskningsbehov

Forskningsbehoven som satsningen kommer adressera är inom hälsofrämjande och förebyggande insatser. Forte har identifierat kunskapsbehov i utredningar och rapporter (se bilaga 2). Forte har även konsulterat den referensgrupp som knutits till satsningen (se bilaga 1) och ett fåtal framstående internationella forskare verksamma inom området genom en digital enkät. Eftersom folkhälsoområdet är komplext och brett har Forte inte som ambition att presentera en heltäckande bild. Därför beskrivs forskningsbehoven nedan enbart övergripande och summeras genom olika nivåer och skärningspunkter.

Jämställdhet och jämlikhet

Det behövs forskning om hälsofrämjande, preventiva och kompensatoriska insatser på olika nivåer och med olika målgrupper. Forskning om insatser bör beakta skillnader mellan grupper liksom skillnader inom grupper gällande hälsa, livsvillkor och levnadsvanor. Forskningen bör utformas och anpassas efter individers behov och med fokus på både människors villkor, möjligheter och handlingsutrymme. Forskningen kan adressera insatsers effektivitet för att förbättra folkhälsa, insatsers samhällsekonomiska effekter och på vilket sätt insatser kan bidra till ökad jämställdhet och jämlikhet i hälsa såväl bland särskilda grupper som samhället i sin helhet. Skillnader i förutsättningar mellan stad och landsbygd att bedriva tvärsektorielt folkhälsoarbete är viktiga att beakta.

Systemperspektiv

Välfärdsinstitutioner spelar en avgörande roll för att utjämna de skillnader i villkor och möjligheter som uppstår i familjer och som överförs mellan generationer och över livscykeln (Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa – Förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa SOU 2017:47). Insatser inom ramen för välfärdens kärnverksamheter behöver därför i större utsträckning beforskas i syfte att belysa olika sekundära effekter. Det gäller även insatser som genomförs av exempelvis den ideella sektorn eller näringslivet.

Det finns betydande forskningsbehov om insatser som anlägger ett systemperspektiv på hälsofrämjande och preventiva insatser. Det kan handla om exempelvis preventionsarbete som kombinerar insatser med olika inriktning i olika delar av samhället och som adresserar skilda risk- och skyddsfaktorer inom kommuner, den byggda miljön, hälso- och sjukvården, välfärden och arbetsplatser. Insatserna kan exempelvis inriktas mot individers möjligheter till utrymme och agerande, samhällets institutioner, regler och normer samt den kommersiella miljön. Forskningen kan använda olika typer av utfallsmått. Förutom effekter på folkhälsan kan exempelvis processinriktade mått användas liksom utfall som mekanismer i insatser och samverkan användas.

Principer, förutsättningar och implementering

Det behövs fördjupad kunskap kring principer och förutsättningar för att hälsofrämjande och preventiva åtgärder ska komma till stånd och genomföras i praktiken med gott resultat. Forskning behövs om spridning och implementering av interventioner som tar hänsyn till tillgänglighet, kvalitet och täckningsgrad. Forskning behöver även adressera hur det hälsofrämjande och preventiva arbetet kan bedrivas på ett långsiktigt och hållbart sätt.

Det behövs forskning om hur styrning, lagstiftning, samordning och policyutveckling kan genomföras och utvecklas för att skapa förbättrade förutsättningar för folkhälsan och det preventiva och hälsofrämjande arbetet.

Övergripande prioriteringar och kunskapsbehov

Det finns behov av forskning om insatser som adresserar enskilda målområden i folkhälsopolitiken eller som sträcker sig över flera olika målområden. Forskningen bör adressera olika preventionsarenor, exempelvis skolor eller arbetsplatser. Forskning om universella och selektiva preventionsinsatser med systemperspektiv kommer att prioriteras inom satsningen. Det behövs tvärvetenskapliga ansatser för att utveckla kunskapen på området.

Följande kunskapsbehov kommer exempelvis att adresseras i satsningen:

- Forskning som använder forskningsmetoder som förmår att svara på frågor om olika insatsers effekter. Forskningen behöver följa upp insatsers effekter under ett längre tidsperspektiv.
- Forskning med potential att skapa kunskap om insatser som är skalbara och generaliserbara.
- Forskning om insatser som förmår förbättra minoriteteters och resurssvaga gruppers livsvillkor och hälsa.
- Forskning om varför insatser kan påverka och gynna olika grupper på skilda vis, till exempel socioekonomiska grupper, etnicitet och kön.
- Metodologisk och teoretisk utveckling inom folkhälsoforskning. Detta bör göras inom ramen för tvärvetenskapliga ansatser och kan beröra exempelvis användning av ”big data”, randomiserade och kontrollerade studier, utformning av forskning om naturliga experiment eller mixed-methods samt teorier om preventiva och hälsofrämjande insatser.

- Forskning som adresserar kostnadseffektivitet och folkhälsoekonomiska effekter av olika insatser. Forskning behövs även om hur ekonomiska incitament kan skapas för att stimulera investeringar i förebyggande och hälsofrämjande insatser.
- Forskning som integrerar (ny) teknik i insatser. Det kan handla om teknik i den byggda miljön, teknik för digital hälsa eller annan välfärdsteknik.

Andra aktiviteter inom satsningen

Utöver att finansiera forskning kommer Forte att genomföra aktiviteter för att öka samordningen av forskning genom exempelvis nätverksträffar och skapa förutsättningar för nyttiggörande av forskningsresultat.

Till satsningen knyts en referensgrupp med bred representation av centrala samhällsaktörer inom folkhälsopolitikens olika målområden (se bilaga 1). Referensgruppen ska kvalitetssäkra arbetet och komma med inspel till exempelvis utlysningar. Referensgruppen består av organisationer vars verksamhet gör att forskningsresultaten från satsningen är relevanta och viktiga. Ytterligare nationell och internationell expertkompetens kommer att knytas till satsningen vid behov.

Forte kommer att samverka med andra forskningsfinansiärer för att sprida information om satsningen, undvika oönskade överlapp samt skapa förutsättningar för samarbete. Det kommer dessutom att vara viktigt att samarbeta internt mellan Fortes olika verksamheter och långsiktiga satsningar, som de nationella forskningsprogrammen, för att hitta synergier.

Forte kommer kontinuerligt att följa upp de beviljade forskningsprojekten i syfte att öka kännedom om pågående forskning och främja nätverkande mellan forskare. Det kan bland annat ske genom nätverksträffar, konferenser och andra uppföljningsaktiviteter.

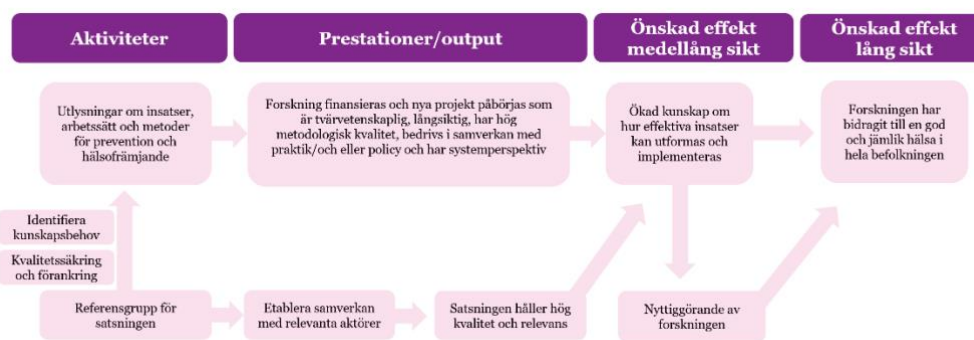
Inom ramen för satsningen kommer det även att ske utåtriktade aktiviteter för att sprida forskningsbaserad kunskap om effektiva insatser för att förbättra folkhälsan. Det kommer att ske genom kommunikationsinsatser såsom seminarier och kunskapsöversikter inom avgränsade områden i syfte att öka kunskapen om befintlig forskning samt identifiera fortsatta kunskapsbehov.

Programlogik

Ovanstående beskrivning av uppdraget, i vilken kontext uppdraget ska ses och vilka bidrag som satsningen förväntas ge, kan sammanfattas i form av en programlogik. Programlogik är ett systematiskt sätt att beskriva den tänkta logiken och effektkedjorna för en insats med syfte att prioritera och strukturera arbetet, samt skapa förutsättningar för uppföljning och utvärdering.

Här presenteras en översiktlig bild med inspiration från en vanligt förekommande modell för att illustrera verksamhetslogik (jämför [ESV 2016:31 Verksamhetslogik](#)). Programlogiken för denna satsning kommer att utvecklas vidare i detalj i separata arbetsdokument.

Figur 3: Exempel på programlogik för utlysningar och referensgrupp inom satsningen

Utlysningar

Det förväntade utfallet från utlysningar inom satsningen är kunskap om effektiva arbetssätt, metoder och interventioner inom folkhälsa med jämlikhetsperspektiv. Sådan kunskap genereras genom forskning som

- har en tvärvetenskaplig ansats
- är långsiktig med upprepade uppföljningsmöjligheter av insatser, arbetssätt och metoder
- har hög metodologisk kvalitet
- bedrivs i samverkan med praktik och/eller policy
- anlägger ett systemperspektiv.

Den önskade effekten på medellång sikt är att öka kunskapen om hur en jämlik hälsa kan främjas, hur ohälsa kan förebyggas och hur effektiva insatser för att förbättra folkhälsan kan utformas, implementeras och nyttiggöras. Den önskade effekten på lång sikt är att forskningen ska bidra till måluppfyllelse av det övergripande folkhälsopolitiska målet; En god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Referensgrupp

Forte har engagerat en referensgrupp till satsningen som förväntas ha minst två möten per år. Det förväntade utfallet är att arbetet inom satsningen, exempelvis med utlysningar, förankras och kvalitetssäkras inom referensgruppen och att Forte samverkar med centrala aktörer. Referensgruppen består av representanter från organisationer vars verksamhet är relevanta för Fortes satsning om prevention och folkhälsa (se bilaga 1). Den önskade effekten på medellång sikt är att forskningen i större utsträckning nyttiggörs eftersom den utgår från identifierade forskningsbehov och att kunskapen om forskningen som finansieras ökar bland organisationerna som representeras i referensgruppen.

Bilagor

Bilaga 1: Referensgrupp

Följande organisationer och myndigheter är representerade i den referensgrupp som är tillsatt för Fortes satsning om prevention och folkhälsa:

- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF)
- Barnens rätt i samhället (BRIS)
- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)
- Boverket
- Myndigheten för arbetsmiljökunskap
- Länsstyrelsen Västerbotten
- Cancerfonden
- Folkhälsomyndigheten
- Försäkringskassan
- Socialstyrelsen
- Saco studentråd
- Skolverket

Bilaga 2: Underlag för beskrivning av forskningsbehov

Cancerfonden (2021). Hur sprids icke-smittsamma sjukdomar? Våra levnadsvanor från samhälle till biologi och tillbaka igen. [Folkhälsa för alla – Hur sprids icke-smittsamma sjukdomar? Våra levnadsvanor från samhälle till biologi och tillbaka igen \(folkhalsaforalla.se\)](https://www.folkhalsaforalla.se)

Lundberg O, (2019). More equity in health – becoming more specific is an important but complex process. *Scandinavian Journal of Public Health*, 47, 606–607

Lundberg, O; (2020). More equity in health – becoming more specific is an important complex process. *Scandinavian Journal of Public Health*, 48, 473–479

Socialdepartementet (2016). Det handlar om jämlik hälsa – Utgångspunkter för Kommissionens vidare arbete (SOU 2016:55). Stockholm: Regeringskansliet [Det handlar om jämlik hälsa - delbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa - Regeringen.se](https://www.regeringen.se)

Socialdepartementet (2017). God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik (Regeringens proposition 2017/18:249). Stockholm: Regeringskansliet. [God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik - Regeringen.se](https://www.regeringen.se)

Socialdepartementet (2017). Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa. Förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa. (SOU 2017:47) Stockholm Regeringskansliet. [Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa - slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa - Regeringen.se](https://www.regeringen.se)

Utbildningsdepartementet (2020). Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (Regeringens proposition 2020/21:60) [Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige - Regeringen.se](https://www.regeringen.se)

The UK Prevention Research Partnership, UKPRP (2017). The UK Prevention Research Partnership (UKPRP): Vision, objectives and rationale. [UKPRP-Background-and-Rationale.pdf](https://www.ukprp.org.uk)